

крок за кроком формуються технології роботи в умовах сьогодення. Розуміння послідовності підготовки до онлайн заняття запорука проведення якісного уроку та успішного навчання дітей. Поняття євроінтеграція передбачає впровадження високих норм та стандартів, які забезпечуватимуть гармонійний розвиток кожного громадянина. Саме тому, створення умов доступного навчання кожній дитині за будь-яких умов є частиною сучасних євроінтеграційних змін.

Жук Валентина Володимирівна

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями
слуху Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА СЛУХОМОВЛЕННЕВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З КОХЛЕАРНИМИ ІМПЛАНТАМИ

Актуальність теми дослідження. Одним з пріоритетів вітчизняної державної політики є реформування вітчизняної освіти згідно міжнародних стандартів надання послуг дітям з особливими потребами, в тому числі з порушеннями слуху. 1-6 % населення планети має порушення слуху, яке ускладнює соціальну комунікацію на слуховій основі. За даними МОЗ України близько 1,5 млн осіб, серед яких понад 300 тис. дітей, мають порушення слуху, 11 тис дітей глухі. Спостерігається стійка тенденція до збільшення чисельності осіб з порушеннями слуху. Водночас, стрімко збільшується кількість дітей, слухопротезованих кохлеарними імплантами, нині у світі понад 450 тисяч осіб з порушеннями слуху використовують системи кохлеарної імплантації. Специфіка слухового сприймання, скоригованого з допомогою кохлеарних імплантів, зумовлює необхідність розроблення та впровадження таких педагогічних технологій, які враховують особливості слухомовленневого розвитку їх носіїв.

Розроблені та впроваджені у світову практику системи реабілітації дітей з кохлеарними імплантами враховують національний контекст, особливості державної медичної сфери, освітньої політики, економічні можливості та пріоритети тощо (T. Ching, G. Clark, H. Dillon, R. Harrison, Y. Henkin, T. Hillman, J. Hobson,

G. Jones, E. Koritschoner, M. Luntz, M. Lutman, J. Nicholas, A. Parkinson, M. Polak, D. Stephens, R. Tyler, B. Wilson, Z. Fan-Ganq та ін.). В Україні відбувається поступ у напрямі до світових стандартів надання допомоги дітям з порушеннями слуху: обов'язкового неонатального скринінгу слуху, збільшення кількості слухопротезувань високотехнологічними засобами корекції, в тому числі КІ, набирає обертів раннє втручання, продовжують розгортатися інклюзивні процеси. Це зумовлює необхідність переосмислення підходів щодо слухомовленневого розвитку дітей з порушеннями слуху, внесення обґрунтованих коректив в організаційне і технологічне забезпечення корекційно-розвиткової роботи з ними.

Отже, **метою** нашого дослідження було розроблення технології слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами, яка враховує вітчизняний освітній контекст та ґрунтується на світовому досвіді комплексного супроводу дітей зазначеної категорії.

Виклад основного матеріалу. Поняття «вплив» вживається нами згідно сучасних концепцій психолого-педагогічного впливу (І. Воронюк, О. Пузирій, С. Ясвін та ін.) у контексті філософської категорії «взаємодія», що відображає обумовленість переходу від одного стану до іншого, та як педагогічне явище є технологічним: має цілеспрямований характер; передбачає досягнення планованого результату; (Г. Ковальов). У дефініції «корекційно-розвивальний вплив» корекційну складову ми розуміємо як здебільшого медико-технічну, а розвивальну як психолого-педагогічну.

Історичний огляд кохлеарної імплантації як комплексної медико-технічної та соціально-педагогічної технології дозволив з'ясувати, що її розвиток зумовлений соціальним запитом на вирішення питань соціально-комунікативного характеру, удосконаленням медико-технічних засобів корекції слуху, розвитком нейропсихології у питаннях формування механізмів слухомовленневої діяльності. Спираючись на результати історико-генетичного аналізу теорії і практики корекційно-розвивального впливу на слухомовленнєвий розвиток дітей з кохлеарними імплантами, розглядаємо слух як ресурс, базис, фізіологічну основу для мовленнєвого розвитку, беремо до уваги сенсорну і когнітивну діяльність, яка супроводжує слухання; а мовлення - як одну з важливих цілей та очікуваних наслідків слухового розвитку, засіб пізнавального, соціального розвитку дітей з порушеним слухом, універсальний інструмент комунікації у широкому соціумі.

Міждисциплінарний аналіз досліджень слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами засвідчив, що у працях зарубіжних та вітчизняних науковців закладено бачення слухового потенціалу для комунікативного і мовленневого розвитку дітей з порушеннями слуху, що може бути реалізований за сприятливих умов з дотриманням наступних підходів та принципів: *середовищного, родиноцентрованого, функціонального, нейропсихологічного* та похідного від нього принципу *раннього втручання*, який, зокрема, втілюється у трьох взаємопов'язаних напрямках – раннього виявлення порушень слуху, раннього якісного слухопротезування та раннього початку навчання мовлення.

Питанням реабілітації (у медичних та вказаних педагогічних джерелах використовується саме цей термін) дітей з кохлеарними імплантами присвячено низку досліджень медичного та педагогічного спрямування. Розроблено критерії призначення кохлеарного імплантування та відбору пацієнтів, алгоритм медичної реабілітації після операції, вивчено залежність покращення слухового сприймання від віку пацієнта, обґрунтовано доцільність білатерального імплантування та доведено його більшу ефективність у порівнянні з монолатеральним (Д. Заболотний, Г. Тимен, Г. Таварткіладзе та ін.). Розглянуто соціальні аспекти впливу на розвиток дітей з порушеннями слуху, в тому числі з кохлеарними імплантами (Т. Єжова, О. Таранченко, І. Терещенко). Впроваджено у практику методики діагностики слухомовленневого розвитку дітей з кохлеарними імплантами (шкала значимої слухової інтеграції для дитини-немовляти IT-MAIS; опитувальник для батьків, S. Zimmerman – Phillips, A.M. Robbins, M.J. Osberger; анкети для батьків «Оцінка слухової поведінки дітей раннього віку» (LittleEARS, MED-EL); батарея тестів EARS (Evaluation of auditory responses on speech) (MED-EL).

Кохлеарну імплантацію у нашому дослідженні ми розглядаємо з позицій медико-технічних, соціальних, педагогічних та економічних не лише як корекцію слуху через оперативне втручання, а як комплекс заходів, метою якого є суттєве покращення показників сприймання акустичних сигналів, якості життя у соціумі, пізнавального та мовленневого розвитку та мінімізація фінансових витрат держави і родини. Кохлеарна імплантація має інтегральний вплив на фізичний, психічний та соціальний розвиток дитини з порушенням слуху. Її цільова спрямованість – суттєве покращення сприймання акустичних сигналів (фізичного стану), пізнавального

та мовленнєвого розвитку, якості життя у соціумі (психосоціального стану), а шляхи досягнення цілей передбачають адаптування життєвого простору, освітнього середовища під потреби дитини (враховують можливі труднощі та індивідуальні потреби), що дає підстави розглядати її з позицій біопсихосоціальної моделі сприймання особистості.

На підставі комплексного різнобічного аналізу результатів дослідження уточнено поняття «кохлеарна імплантація» і визначено як багаторівневу, міждисциплінарну систему заходів, спрямовану на відновлення слухової функції, створення сприятливих умов для мовленнєвого, пізнавального та соціального розвитку на слуховій основі у осіб із сенсоневральним важким, глибоким порушенням слуху та глухотою, для котрих корекція слуху з допомогою слухових апаратів (правильно підібраних і налаштованих) є не ефективною (не забезпечує розвитку мовлення на слуховій основі та комфорту під час спілкування словесним мовленням), до якої входить обстеження, оперативне втручання та комплексний до- і післяопераційний супровід.

Визначено умови оптимізації слухомовленнєвого розвитку дітей з кохлеарними імплантами: 1) організаційні (міжвідомча взаємодія у вирішенні питань діагностики слуху, слухопротезування та подальший супровід дітей та їх родин у закладах різного типу, в тому числі центрах раннього втручання, центрах супроводу дітей з КІ, спеціальних та інклюзивних закладах освіти різного рівня); 2) медико-технічні (скринінг слуху новонароджених, виявлення порушень та моніторинг стану слуху у дітей різного віку; слухопротезування, в тому числі з використанням КІ; лікувально-профілактичні заходи; налаштування та технічне обслуговування КІ); 3) соціальні та психологічні (соціальне забезпечення та фінансування Державних програм скринінгу слуху, раннього втручання, слухопротезування; психологічна підтримка родини; навчально-просвітницькі заходи для батьків (консультування, практика "Батьківських шкіл", залучення до занять тощо, громадські батьківські спільноти, групи взаємопідтримки); 4) педагогічні (пріоритетність розвитку слухового сприймання на початковому етапі та значна увага впродовж всього періоду корекційно-розвивальній роботі; використання потенціалу оновленого слухового сприймання як основи для мовленнєвого розвитку; врахування індивідуальних особливих потреб (слухових, мовленнєвих та інших) для організації та змісту корекційно-

розвивального впливу; створення сприятливого акустичного, мовленнєвого середовища; системність, систематичність та широке поле корекційно-розвивального впливу, що охоплює не лише спеціальні заняття, а й весь освітній простір у закладах освіти та родині); 5) фахові (навчання педагогів (вчителів, вихователів, асистентів), які надають послуги дітям з КІ, основам супроводу, адаптації навчального процесу у відповідності до потреб дітей з КІ; 6) функціональні (умови діяльності команди супроводу: міждисциплінарність, професійне співробітництво (командний підхід), фахово-батьківське партнерство).

Висновки. Узагальнено основні теоретичні позиції щодо сутності, напрямів та змісту корекційно-розвивального впливу на слухомовленнєвий розвиток дітей з кохлеарними імплантами та визначено його як пролонгований, динамічний міждисциплінарний процес, що реалізується на засадах командної взаємодії; комплекс заходів, спрямований на оптимізацію сенсорного, пізнавального, соціально-комунікативного розвитку дітей з порушеннями слуху; фаховий супровід дітей та їх родин на різних етапах соціально-комунікативного розвитку дитини; діяльність, що передбачає виявлення особливих функціональних (сенсорних та мовленнєвих) та соціоадаптаційних (середовищних) потреб дітей та їх задоволення у закладах та родині.

Kovalova Olha

Doctor of Psychological Sciences,
Professor of the Department of Psychology
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University

Varina Hanna

master of psychology, senior lecturer
of the department of psychology
Bohdan Khmelnytsky Melitopol
State Pedagogical University

**PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE INTEGRATION OF
CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS INTO MAINSTREAM
EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS**

Actuality. An inclusive school is an educational institution that provides an inclusive model of education as a system of educational services, in particular, it provides for the adaptation of curricula and plans, the physical environment, methods and forms of education, the involvement of parents, cooperation with specialists to provide special